

РЕСПУБЛИКАСДИК МЕКУНАМ»
Ректори Донишгоҳи миллии Тоҷикистон,
доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор
Хушваҳидова Ю.Х. соли 2021

ХУЛОСАИ

Донишгоҳи миллии Тоҷикистон

Диссертатсия дар мавзӯи «Таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳуқуқҳо: масоили назариявӣ ва амалӣ» дар кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ ва муқовимат бо коррупсияи факултети ҳуқуқшиносии ДМТ ба иҷро расидааст.

Дар давраи омодагии диссертатсия Аминзода Зокирҷон Тохир унвонҷӯи кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ ва муқовимат бо коррупсияи факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ба ҳисоб мерафт.

Аминзода Зокирҷон Тохир соли 1998 факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро аз рӯи ихтисоси «ҳуқуқшиносӣ» хатм намудааст.

Шаҳодатнома оид ба супоридани имтиҳонҳои номзадӣ санаи 23 январи соли 2021, № 13 аз ҷониби Донишгоҳи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон дода шудааст.

Роҳбари илмӣ: Шарипов Тақдиршоҳ Шарифович, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессори кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ ва муқовимат бо коррупсияи факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон.

Дар натиҷаи муҳокимаи диссертатсия хулосаи зерин қабул шудааст.

Мубрамии мавзӯи таҳқиқот. Дар давраи муосири инкишофи ҷомеа, ҷазо ҳамчун воситаи ниҳой ва муҳими мубориза бо ҷинояткорӣ боқӣ мемонад. Бинобар он, таъини ҷазо танзими ҳуқуқи мукамал ва аз назари илмӣ асоснокро талаб месозад, то ки ба шахси гунаҳгор ҷазои сазовор дода шуда, дар як вақт талаботи принсипи адолат риоя гардад ва ҷазо дар ҳадде таъин гардад, ки барои ноил шудан ба мақсади худ зарур ва кофӣ бошад. Маҳз дар ҳамин моҳият яке аз самтҳои асосии сиёсати ҳуқуқи ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ифода мегардад.

Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар суҳанронии худ дар мулоқот бо кормандони мақомоти судӣ аз 21 ноябри соли 2019 вобаста ба таъини ҷазо ба судшавандагон аз ҷониби судҳои ҷумҳурӣ, аз ҷумла чунин иброз доштанд: «Зикр бояд кард, ки аз ҷониби судҳо таҷрибаи татбиқи ҷазо якхела нест. Ин ҳолат, аз ҷумла вобаста ба ҷиноятҳои муомилоти ғайриқонунии воситаҳои нашъадор баръало мушоҳида мешавад, зеро судяҳо дар баъзе ҳолатҳо барои миқдори ками

воситаҳои нашъадор ҷазоҳои ошкоро вазнин ё барои муомилоти миқдори махсусан калон ҷазоҳои ошкоро сабук таъин менамоянд.

Дар нуҳ моҳи соли равон аз ҷониби судҳо 635 нафар судшавандагони дар ҳабс қарордошта бо таъини ҷазоҳои ғайриҳабсӣ аз ҳабс озод карда шудаанд, ки на ҳамаи ин ҷазоҳо асоснок мебошанд». Аз ин бармеояд, ки масъалаи таъини ҷазо аз ҷониби судҳо на танҳо характерӣ омӯзишӣ, илмӣ дошта, амалияи он дар сатҳи идораи давлат низ мубрам ва таҳти назорат қарор дорад.

Дар Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд КҶ ҚТ) институти таъини ҷазо то ҳадди муайян коркард ва мустаҳкам карда шудааст. Вале масоили таъини ҷазо аз руи маҷмуи ҷиноятҳо ва маҷмуи ҳукмҳо то ҳануз мураккаб боқӣ мемонад, ки ин аз ҷой доштани иштибоҳоти судӣ ҳангоми татбиқи моддаҳои 67 ва 68 КҶ ҚТ шаҳодат медиҳад. Маҷмуи ҷиноятҳо ва маҷмуи ҳукмҳо, таъини ҷазои сазоворро ба шахси дар чунин ҳолат ҷиноят содирнамуда ва коркарди механизми нисбатан мукаммали таъини ҷазоро талаб месозад.

Натиҷаҳои омӯзиши зиёда аз 1000 парвандаҳои ҷиноятӣ вобаста ба маҷмуи ҷиноятҳо ва маҷмуи ҳукмҳо аз он шаҳодат медиҳанд, ки судҳо на ҳама вақт ба дараҷаи кофӣ ба назар мегиранд, ки содир кардани якчанд ҷиноятҳо аз ҷониби шахсони алоҳида аз устувории рафтори зиддиҳуқуқии онҳо шаҳодат дода, хавфнокии баланди ҷамъиятӣ доранд.

Баъзан судҳо барои маҷмуи ҷиноятҳо ҷазо муайян намуда, хусусият ва дараҷаи хавфнокии ҷамъиятии ҳар як ҷинояти содиршуда, инчунин шахсияти гунаҳгор ва дигар ҳолатҳои корро ҳаматарафа ба назар намегиранд. Ҳолатҳои ҷой доранд, ки ба ҷои пурра ё қисман зам намудани ҷазоҳои барои ҳар як ҷинояти алоҳида таъиншуда, бе асосноккунии ҳамаҷониба ҷазои ниҳой бо роҳи ҷазои сабуктарро дар бар гирифтани ҷазои вазнинтар, таъин карда мешавад.

Дар баъзе мавридҳо судҳо ҳангоми таъини ҷазо барои содир намудани якчанд ҷиноятҳо аз рӯи моддаҳои мухталиф ба ҷои он ки ҷазоро дар асоси м. 67 қ. 3 КҶ барои маҷмуи ҷиноятҳо таъин намоянд, сахван онро мутобиқи моддаи 68 КҶ ҚТ, аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо таъин менамоянд.

Инчунин дар вақти ба ҳисоб гирифтани қисми адонашудаи ҷазо бо ҳукми пештара ба хатогӣ роҳ дода мешавад. Ҳолатҳои ҷой доранд, ки қисми адонагардидаи ҷазо аз руи ҳукми пештара ба ҷазои ҳукми охирин қабулгардида қисман ё пурра зам карда намешавад.

Ҳолатҳои ба мушоҳида мерасанд, ки баъзан судҳо ҳангоми таъини ҷазо барои ҷиноятҳои, ки пас аз баровардани ҳукм, вале то эътибори қонунӣ пайдо намудани он аз рӯи парванда содир кардаанд ба хатогӣ роҳ дода, ба ҷои таъин намудани ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо, аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо ҷазо таъин мекунанд.

Таҳлили хатогиҳои судӣ нишон медиҳад, ки онҳо на ҳамавақт оқибати бепарвой ё надониستاني қонун аз ҷониби судяҳо мебошад. Баъзан сабаби хатогӣ худ номуқкамалӣ ва номувофиқии матни қонун ба ҳисоб меравад, ки маънидодкунии онро мушкил мегардонад.

Масоили таъини ҷазо аз руи маҷмуи ҷиноятҳо ва маҷмуи ҳукмҳо ҳамавақт дар назарияи ҳуқуқи ҷиноятӣ таваҷҷуҳи олимони зиёдро ба худ ҷалб сохтааст. Аммо дараҷаи омӯзишу таҳлили он то ҳануз кофӣ нест. Масалан, то ҳол дар мавриди ҷудо намудани вақте, ки пас аз он содир намудани ҷинояти нав боиси таъини ҷазо аз руи маҷмуи ҳукмҳо мегардад, лаҳзаи баровардани ҳукм ё эътиборӣ қонунӣ пайдо намудани он, андешаҳои ягона ҷой надоранд. Дар қонун тартиби қисман зам намудани ҷазо муайян нашудааст, ки ин ба судҳо имкон медиҳад, қисми ҷазоҳои таъиншударо аз диди худ зам намоянд ва як қисми ҷазои барои ҷиноятҳои алоҳидаи ба маҷмуъ дохилшавандаро умуман ба эътибор нагиранд, ки ин ба воқеан беасос озод гардидан аз қисми ҷазои таъиншуда оварда мерасонад. Дар КҶ ҚТ тартиби таъини ҷазо аз руи маҷмуи ҷиноятҳо аз руи тартиби қ.б м.67 КҶ ҚТ ҳангоми ҷой доштани шартан татбиқ накардани ҷазо аз руи парвандаи аввал муайян нашудааст.

Гуфтаҳои зикршуда зарурати омузиш ва таҳлили минбаъдаи масоили таъини ҷазо аз руи маҷмуи ҷиноятҳо ва маҷмуи ҳукмҳо, коркарди таклифу пешниҳодҳои асоснокро доир ба муқамалсозии қонунгузорию ҷиноятӣ амалкунанда ва амалияи татбиқи онро дар ин самт тақозо менамояд.

Дараҷаи таҳқиқоти мавзӯи илмӣ. Новобаста аз он ки КҶ ҚТ таҳрири соли 1998 зиёда аз 23 сол мавриди амал қарор дорад, ба масоили таъини ҷазо аз руи маҷмуи ҷиноятҳо ва аз руи маҷмуи ҳукмҳо, дар асоси ин Кодекс ягон таҳқиқоти илмӣ дар сатҳи монографӣ ба анҷом расонида нашудааст. Танҳо баъзе аз масъалаҳои таъини ҷазо аз руи маҷмуи ҷиноятҳо ва маҷмуи ҳукмҳо якҷо бо дигар масъалаҳо дар асарҳои олимони тоҷик, аз қабилӣ А.А. Абдурашидов, У.А. Азиззода, Н.Б. Азимзода, З.А. Камолов, А.И. Сафарзода, И.Р. Тулиев, Т.Ш. Шарипов ва дигарон мавриди баррасӣ қарор гирифтааст.

Ба масъалаҳои назариявӣ ва амалиявии таъини ҷазо аз руи маҷмуи ҷиноятҳо ва аз руи маҷмуи ҳукмҳо бевосита таҳқиқотҳои диссертатсионии олимони зерини хоричӣ Е.Ю.Жинкина, Н.Н. Крупская, Ю.С. Летников, Н.Н. Рогова, В.В. Савин, С.Г. Спивак, В.М. Урчуков, Т.Г. Чернова ва дигарон бахшида шудааст.

Робитаи таҳқиқот бо барномаҳо (лоиҳаҳо) ва мавзӯҳои илмӣ. Диссертатсия дар доираи лоиҳаи илмии кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ ва муқовимат бо коррупсияи факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии

Тоҷикистон дар доираи мавзуи «Сиёсати ҳуқуқии ҷиноятии ҚТ дар даврони муосири рушд» иҷро гардидааст.

Мақсадҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ. Мақсади асосии таҳқиқот аз таҳлили комплекси назариявӣ ва амалиявии масоили таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо, коркарди таклифу пешниҳодҳо оид ба муккамалсозии қонунгузорию ҷиноятӣ ва амалияи судӣ дар ин самт иборат мебошад.

Вазифаҳои таҳқиқот. Барои ноил гардидан ба ин мақсадҳо вазифаҳои зерини илмӣ-таҳқиқотӣ гузошта мешаванд:

- таҳлили мафҳум ва шаклҳои сершуморагии ҷиноятҳо;
- омузиши мафҳуми маҷмуи ҷиноятҳо, аломатҳои фарқкунандаи он аз дигар шаклҳои сершуморагии ҷиноятҳо;
- баррасии асосҳои умумии таъини ҷазо ва таҳлили хусусиятҳои татбиқшавии онҳо ҳангоми маҳкумшавӣ аз руи маҷмуи ҷиноятҳо;
- таҳлили тарзҳои таъини ҷазои ниҳой аз руи маҷмуи ҷиноятҳо;
- таҳлили тартиби таъини ҷазо аз руи маҷмуи ҳукмҳо
- таҳлили таҷрибаи судии таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз руи маҷмуи ҳукмҳо.

Объекти таҳқиқоти диссертатсионӣ. Муносибатҳои ҷамъиятии бо меъёрҳои ҳуқуқии ҷиноятӣ танзимшаванда, ки ҳангоми таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз руи маҷмуи ҳукмҳо ба вуҷуд меоянд.

Мавзӯи (предмет) таҳқиқот. Мавзӯи таҳқиқоти диссертатсионӣ аз меъёрҳои ҳуқуқии ҷиноятӣ, мушофиавии ҷиноятӣ, Кодекси иҷроии ҷазои ҷиноятии ҚТ, қонунгузорию ҷиноятии давлатҳои хориҷӣ, монографияҳо, адабиётҳои таълимӣ, мақолаҳои илмӣ ва таҷрибаи судӣ оид ба татбиқшавии меъёрҳои ба таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз руи маҷмуи ҳукмҳо дахлдошта, иборат мебошад.

Марҳила, мақон ва давраи таҳқиқот. Дар таҳқиқоти диссертатсионии мазкур бо мақсади низомнок, пурра ва ҳамаҷониба таҳқиқ намудани масъалаҳои танзими ҳуқуқии таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо ба таҳқиқи масоили назариявӣ, амалиявӣ ва таърихӣ падидаи мазкур диққати ҷиддӣ дода шуда, он аз соли 1998 то инҷонибро дар бар мегирад. Давраи таҳқиқоти диссертатсионӣ фарогирандаи солҳои 2013-2021 мебошад.

Асосҳои назариявии таҳқиқот. Асарҳои илмиву назариявии олимони ватаниву хориҷӣ, ки ба масъалаҳои таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва маҷмуи ҳукмҳо бахшида шудаанд, асосҳои назариявии таҳқиқотро ташкил медиҳанд.

Асоси методологӣ таҳқиқоти диссертатсионӣ. Асосҳои методологӣ рисолаҳо усулҳои умумиилмӣ ва махсуси илмӣ, ба мисли диалектикӣ,

мантиқӣ, расмӣ-ҳуқуқӣ, мантиқӣ-забонӣ, оморӣ, шаклӣ-ҳуқуқӣ, муқоисавӣ-ҳуқуқӣ, таърихӣ-ҳуқуқӣ ва дигар усулҳо ташкил медиҳанд.

Тавассути усули диалектикӣ сабаб ва шароити ташаккули ҷавобгарии ҷиноятӣ барои таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо: масоили назариявӣ ва амалиявӣ муайян карда шудааст. Бо истифода аз усули мантиқӣ ва расмӣ-ҳуқуқӣ маводи амалӣ вобаста ба мавзуи баррасишаванда таҳқиқ шуда, пешниҳодҳо чиҳати таҷдид намудани қонунгузории ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон манзур карда шудаанд. Дар заминаи усули мантиқӣ-забонӣ истилоҳ ва ибораҳои мавҷуда оид ба муқаррарномаи мафҳуми таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо: масоили назариявӣ ва амалиявӣ таҳлил гардида, истифодаи истилоҳи ягонаи аз нигоҳи мантиқӣ ва забонӣ дуруст, пешниҳод карда шудааст. Дар раванди таҳқиқи таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо: масоили назариявӣ ва амалиявӣ бо истифода аз усули оморӣ сатҳи таҷбиқи падидаи мазкур дар амалияи судӣ муайян гардидааст. Дар заминаи усули шаклӣ-ҳуқуқӣ таҳлили қонунгузории ҷиноятӣи амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин назарияҳои мавҷуда оид ба падидаи баррасишаванда анҷом дода шудааст.

Тавассути усули муқоисавӣ-ҳуқуқӣ қонунгузории ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо қонунгузории ҷиноятӣи давлатҳои хориҷӣ, вобаста ба таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо: масоили назариявӣ ва амалиявӣ, мавриди омӯзиш қарор дода шудааст. Усули таърихӣ-ҳуқуқӣ имконият дод, то пайдоиш ва ташаккули таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо: масоили назариявӣ ва амалиявӣ дар марҳилаҳои гуногуни рушди ҳуқуқи ҷиноятӣи Тоҷикистон таҳқиқ гардад. Усулҳои ишорашуда дар якҷоягӣ имконият фароҳам оварданд, то мавзуи таҳқиқшаванда ҳамачониба, пурра ва объективона омӯхта шуда, вазифаҳои гузошташуда ҳалли худро пайдо намоянд.

Заминаҳои меъёрии таҳқиқотро Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси иҷроӣи ҷазои ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси муҳофизатии ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин қонунгузории ҷиноятӣи давлатҳои хориҷӣ, заминаҳои меъёрии таҳқиқоти диссертсиониро ташкил додаанд.

Навгонии илми диссертатсия дар он зоҳир мегардад, ки диссертатсияи мазкур нахустин таҳқиқоти диссертатсионӣ дар илми ҳуқуқшиносии ватанӣ ба ҳисоб меравад, ки бевосита ба масъалаҳои назариявӣ ва амалиявӣ таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо тибқи Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон бахшида шудааст.

Дар диссертатсия таҳқиқоти комплекси таҳлили тарзҳои таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз руи маҷмуи ҳукмҳо ҳам нисбати ҷазоҳои асосӣ ва ҳам иловагӣ анҷом дода шудааст. Хатогихои нисбатан паҳншуда дар амалияи судӣ ҳангоми таъини ҷазо дар ин самт мавриди таҳлил қарор гирифтааст.

Дар рафти таҳқиқот афзалият ва камбудихои дар қонунгузори амалкунанда ҷой дошта мавриди муҳокима қарор дода шуда, тақлиф ва пешниҳодҳои асоснок барои такмил додани меъёрҳо оид ба таъини ҷазо, инчунин амалияи татбиқшавии онҳо пешниҳод гардидааст

Ба ҳимоя нуқтаҳои илми зерин пешниҳод гардидаанд, ки онҳо навгонҳои таҳқиқоти диссертатсияро ифода месозанд:

1. Зери маҷмуи сершуморагии ҷиноятҳо бояд аз тарафи шахс содир гардидани ду ё зиёда ҷиноятҳоеро фаҳмид, ки аломатҳои таркиби мустақили ҷиноятро доранд, новобаста аз он ки шахс барои ин ҷиноятҳо ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида шудааст ё не, агар ҳадди ақал нисбати ду ҷинояти содиршуда ҳолатҳои оқибатҳои ҳуқуқи ҷиноятиро истиснокунанда ҷой надошта бошанд.

Шаклҳои сершуморагӣ бояд тарзе ҷудо карда шаванд, ки объективан ба ҷамъият хавфнокии кирдорҳои ба онҳо дохилшаванда, инчунин ба ҷамъият хавфнокии шахси барои содир намудани ҷиноятҳои мазкур гунаҳгорро инъикос карда тавонанд.

Вобаста ба мавҷуд будан ё набудани доғи судӣ дар шахси гунаҳгор мумкин аст, чунин шаклҳои сершуморагиро ҷудо намуд:

1) сершуморагии ҷиноятҳо, ки дар он кирдорҳои ҷиноятӣ то маҳкумшавӣ содир шудаанд. Ба ин дохил мешавад: -маҷмуи воқеъ ва идеалии ҷиноят; -такрори ҷиноят ҳангоми ҷой надоштани маҳкумшавӣ;

2) сершуморагии ҷиноятҳо, ҳангоми содир гардидани ҷинояти минбаъда аз ҷониби шахсе, ки барои ҷинояти қаблӣ доғи судӣ дорад. Ба ин шакли сершуморагӣ мансуб доништа мешаванд: -ретседиви ҷиноят; -содир гардидани ҷиноят аз ҷониби шахсе, ки доғи судии ӯ ҳангоми ретседиви ҷиноят ба назар гирифта намешавад ва такрорӣ ҷиноят пас аз маҳкумшавӣ.

2. Барои ҷинояти муайян ҷазо таъин намуда, суд бояд онро аз як тараф ҳамчун ҷинояти ягона бо тамоми аломат ва ҳолатҳояш бо ба ҳисоб гирифтани асосҳои умумии таъини ҷазо баҳои мустақилона диҳад ва ҳамзамон ҷиноятҳои алоҳида бояд дар маҷмуъ баҳогузорӣ карда шаванд, ки ин имкон медиҳад ба шахс ҷазои ниҳони вобаста ба хусусият ва дараҷаи ба ҷамъият хавфнокии маҷмуи ҷиноятҳо, мувофиқ таъин карда шавад.

Ба роҳбарӣ гирифтани асосҳои умумии таъини ҷазо аз руи маҷмуи ҷиноятҳо ва ё маҷмуи ҳукмҳо шартӣ бебаҳсӣ қонунгузор ҳангоми таъини

чазо ба шахс, ки барои ислоҳи маҳкумшуда ва пешгири намудани ҷиноятҳои нав равона шудааст, мебошад.

3. Тариқи интихоби дахлдори тарзҳои таъини чазо, яъне ҷазои нисбатан сабуктарро дар бар гирифтани ҷазои вазнинтар, қисман ва ё пурра зам намудани ҷазоҳои таъиншуда, суд бояд чунин ҷазоеро таъин намояд, ки он аз як тараф ҷавобгӯ ба талаботи қонун ва мувофиқ ба хусусият ва дараҷаи ба ҷамъият хавфнокии ҷиноятҳои содиршуда ва аз тарафи дигар набояд аз ҳад зиёд вазнин бошад. Ҷазо бояд ба андоза ё муҳлате таъин карда шавад, ки барои барқарор намудани адолати иҷтимоӣ, ислоҳи маҳкумшуда ва пешгирӣ намудани ҷиноятҳои нав зарур ва кофӣ бошад.

Зам намудани чазо ҳамеша барои пурзур намудани ҷазои маҳкумшуда равона шудааст. Он дар қисман ва ё пурра зам намудани ҷазоҳои аз руи ҷиноятҳои гуногун таъиншуда, ки аз нигоҳ доштани хусусиятҳои сифатӣ ва шуморавии шахс дарак медиҳад, ифода меёбад.

Ҳангоми қисман зам намудани ҷазоҳо, ҷазои нисбатан вазнинтар ҳамчун ҷазои асосӣ ба назар гирифта мешавад. Аз руи ҳамаи дигар ҷиноятҳо чун ҷиноятҳои ягона, ҷазо бо дарназардошти хусусият ва дараҷаи ба ҷамъият хавфнокии онҳо таъин карда мешавад. Онҳо нақши банизомдароварандагони иловагиро, ки ҷазои судшавандаро пурзур менамояд, иҷро менамоянд. Суд ба ҷазои асосӣ таъин намуда, омилҳои таъсиррасон ба пурзур намудани ҷавобгариро бинобар содир намудани ҷиноятҳои сершумор муқаррар намуда, дараҷаи пурзур намудани ҷавобгариро муайян месозад. Минбаъд суд аз ҷазои вобастабуда қисми мувофиқ ба дараҷаи пурзур намудани ҷавобгариро ҷудо намуда, онро бо ҷазои асосӣ ҳамроҳ менамояд. Қисми боқимондаи ҷазо аҳамияти худро аз даст дода бо ҷазои таъиншуда дарбар гирифта мешавад.

Бо чунин баёни тарзҳои муайян намудани ҷазои ниҳой аз рӯи маҷмуи ҷиноятҳо мушкilotи қисман зам намудани ҷазоҳо ранги дигар мегирад. Қисман зам намудани ҷазо ҳамчун ҷуфти пурра зам кардан ва дар бар гирифтани ҷазоҳо муаррифӣ мегардад.

4. Пурра зам намудани ҷазо дар ҳолатҳои истифода мешавад, ки ҷиноятҳои маҷмуӣро ташкилкунанда аз руи хусусият ва дараҷаи ба ҷамъият хавфнокӣ, муносибати гунаҳкор ба кирдорҳои содирнамуда, дар як сатҳ қарор доранд. Ягонтои онҳо аз якдигар баръало фарқ накарда, мавқеи якдигарро танг намесозанд ва яке бар дигаре бартарӣ надорад, аммо дар баробари ин қонунгузор пурзур намудани ҷавобгариро аз рӯи ҳарду ҷиноятҳо талаб менамояд.

5. Мустақилона иҷро гардидани ҷазоҳоро тарзи чоруми муайян намудани ҷазо аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо шуморидан мумкин аст. Аз ин лиҳоз, бо мақсади мукамалсозии қоидаҳои таъини ҷазо аз руи маҷмуи ҳукмҳо пешниҳод мешавад, ки мустақилона иҷро гардидани ҷазоҳои

алоҳида ба сифати тарзи муайян намудани ҷазои ниҳой дар м.68 КҶ ҚТ мустаҳакам карда шавад.

6. Нодуруст муқаррар намудани қисми адонашудаи ҷазои аз рӯи ҳукми пештара таъиншуда, метавонад дар умум ба нодуруст муайян намудани ҷазои ниҳой аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо оварда расонад.

Лаҳзае, ки қисми адошуда ва адонашудаи ҷазоро ҷудо менамояд, бояд лаҳзаи баровардани ҳукми суд, на ин ки ба қувваи қонунӣ даромадани он, барои ҷинояти дуҷум дониста шавад. Мутаносибан, ҳамчун қисми адошудаи ҷазо бояд доираи муҳлати аз оғози адои ҷазо, аммо бидуни ба ҳисоб гирифтани муҳлати нигоҳдории шахс дар ҳабс ҳамчун ҷорай пешгирӣ ё дастгиркунӣ, ё ба қувваи қонунӣ даромадани ҳукм, агар ҷазо амалан адо нашуда бошад ва то лаҳзаи баровардани ҳукм, на ин ки ба қувваи қонунӣ даромадани он, барои ҷинояти дуҷум ҳисобида шавад.

7. Бобати мукамал гардонидани қонунгузорӣ ворид намудани тағйиру иловаҳои зеринро судманд меҳисобем:

1. Маҳдуд намудани маҷмуи ҷиноятҳо танҳо тавассути ҳолатҳои, ки кирдорҳои ҷиноятӣ то баровардани ҳукм аз руи парванда содир шудааст, қобили қабул намебошад. Чунин муқаррарот ба қ.1 м. 84 КҶ ҚТ, қ. 2 м. 47 Кодекси мувофиқи ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва принсипи эҳтимолияти бегуноҳӣ, ки дар м. 20 Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар шудаанд, муҳолиф мебошад. Бинобар он, ба м. 20 КҶ ҚТ бояд тағйирот ворид карда шуда, онро бо матни зерин пурра намудан мумкин аст.

1. Содир намудани миқдори гуногуни кирдори ҷиноятӣ, ки на камтар аз ду соҳти таркибҳои ҷиноятии аз ҳам фарқкунандоро доро буда, шахс барои ҳеҷ кадоми онҳо бо ҳукми эътибори қонунӣ пайдонамуда маҷмун нашудааст, маҷмуи ҷиноят эътироф карда мешавад.

2. Банду басти ҷиноят аз рӯи маҷмуи онҳо дар алоҳидагӣ, мувофиқи банд, қисм ва ё моддаи (моддаҳои) Кодекси мазкур ба амал бароварда мешавад.

2. Ба назар ҷумлаи охирини қ. 6 м. 67 КҶ ҚТ дар бораи ба ҷазои ниҳой ҳисоб намудани ҷазои адогардида таҳрир талаб мебошад. Зеро, ҷорай ҷавобгарӣ дар ҳукми охирин мумкин аст на дар муҳлат, балки дар намуди ҷазо ба мисли ҷарима, ифода гардад. Бинобар ин, пешниҳод менамоем, ки ба моддаи зикршуда тағйироти зерин: «Дар ин ҳолат ҷазои аз рӯи ҳукми яқун адогардида пурра ба муҳлати ҷазои ниҳой ҳисоб карда шавад», ворид карда шавад.

3. Дар асоси принсипи қонуният, қисми 1 моддаи 4 КҶ ҚТ, талаботи дар қисми 6 моддаи 310 Кодекси мувофиқи ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон зикргардида, дар КҶ ҚТ мустаҳакам карда шавад. Масалан, бо шакли зайл:

«Моддаи 64¹. Таъини ҷазо ҳангоми бо тартиби соддакардашудаи тафтиши судӣ баррасӣ гардидани парванда

Ҳангоми бо тартиби соддакардашудаи тафтиши судӣ баррасӣ гардидани парванда, ҷазои таъиннамудаи суд аз се ду ҳиссаи муҳлат ё андозаи ҷазои баландтарини барои ҷиноятҳои содиршуда пешбинигардида зиёд буда наметавонад».

4. Дар қ. 2 м. 69 КҶ ҚТ тарзи махсуси таъин намудани ҷазо, яъне тарзи мустақилона таъин шудан ва иҷро гардидани ҷазоҳо аз рӯи маҷмуи ҷиноятҳо пешбинӣ гардидааст. Вале дар он нишондод оид ба таносуби ҷарима, маҳрум кардан аз ҳуқуқи ишғоли мансабҳои муайян ё машғул шудан ба фаъолияти муайян, маҳрум сохтан аз рутбаи махсус, рутбаи ҳарбӣ, рутбаи дараҷавӣ ва мукофотҳои давлатӣ, инчунин мусодираи молу мулк бо ҷазоҳои корҳои ҳатмӣ, корҳои ислоҳӣ ва маҳдуд кардан дар хизмати ҳарбӣ ҷой надорад. Барои бартараф намудани чунин ҳолат, мумкин аст ҳангоми таъини ҷазо аз рӯи маҷмуи ҷиноятҳо пайдо шавад, пешниҳод мегардад, ки ба қ.2 м.69 КҶ ҚТ тағйироти зерин ворид карда шавад: «ҷарима ё маҳрум кардан аз ҳуқуқи ишғоли мансабҳои муайян ё машғул шудан ба фаъолияти муайян, маҳрум сохтан аз рутбаи махсус, рутбаи ҳарбӣ, рутбаи дараҷавӣ ва мукофотҳои давлатӣ, инчунин мусодираи молу мулк ҳангоми бо корҳои ҳатмӣ, корҳои ислоҳӣ, маҳдуд кардан дар хизмати ҳарбӣ, маҳдуд кардани озодӣ, нигоҳ доштан дар қисми ҳарбии интизомӣ, маҳрум сохтан аз озодӣ зам шуданашон мустақилона иҷро мешаванд».

5. Пешниҳод мешавад, ки ба қисми 2 моддаи 49 ва қисми 3 моддаи 67 КҶ тағйирот ворид карда шуда, дар онҳо муқаррар шавад, ки «ҷазои ниҳони ҷарима аз рӯи маҷмуи ҷиноятҳои вазнин ё махсусан вазнини дар қисмҳои 6 ва (ё) 7 моддаи 49 Кодекси мазкур пешбинишуда, набояд аз панҷ ҳазор нишондиҳанда барои ҳисобҳо зиёд бошад».

6. Ба қисми 5 моддаи 68 КҶ ҚТ тағйирот ворид карда шуда, он ба тарзи зайл ифода гардад: «ҷазои ниҳой аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо бояд ҳам аз ҷазои барои содир намудани ҷинояти нав таъиншуда ва ҳам аз қисми то охир адонашудаи ҷазо аз рӯи ҳукми пештараи суд зиёдтар бошад, ба ғайр аз ҳолатҳои ҷазои сабуктарро дар бар гирифтани ҷазои вазнинтар».

7. Мазмуни қисми 6 моддаи 68 КҶ ҚТ ислоҳ талаб мебошад, зеро дар он суҳан танҳо оид ба тартиби ба ҷазои асосӣ ҳамроҳ кардани ҷазои иловагии аз рӯи ҳукми пештара иҷронашуда рафта, тартиби ҳамроҳ гардидани ҳуди ҷазоҳои иловагӣ, ки ҳам бо ҳукми пештара ва ҳам бо ҳукми нав таъин шудаанд, аз назар дур мондааст. Ғайр аз ин, дар қисми 5 моддаи 67 КҶ ҚТ нафақат қоидаҳои ба ҷазои асосӣ ҳамроҳ намудани ҷазои иловагӣ, балки ба ҳам ҳамроҳ гаштани онҳо низ муқаррар шудааст.

Бинобар он, ба мақсад мувофиқ мебуд агар қ.б м.68 КЧ ҚТ ба тариқи зайл ифода мешуд: ҳамроҳ кардани намудҳои чазоҳои иловагӣ ҳангоми таъини чазо аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо мутобиқи қоидаҳои қ. 5 м. 67 КЧ ҚТ сурат мегиранд.

Аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқоти диссертатсионӣ. Натиҷаҳои бадастовардаи муаллиф аз ҷиҳати назариявӣ ба рушди ҳуқуқи ҷиноятӣ ва муурофияи ҷиноятӣ саҳми муайян гузошта, натиҷаи гузаронидани таҳқиқот ба афзоиши донишҳо оид ба институти таъини чазо дар соҳаи муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ мусоидат карда метавонад. Хулоса ва пешниҳодоти таҳқиқот метавонанд ҳангоми таҳияи дастуроти назариявӣ ва амалӣ, баҳри такмил додани таъини чазо истифода бурда шаванд. Аҳамияти амалии таҳқиқот аз имконоти истифодаи натиҷаи пажӯҳиши мавзӯ дар таҳияи қонунҳо нисбати масъалаи мавриди таҳқиқ дар раванди таълим, аз ҷумла, ҳангоми хондани лексияҳо ва гузаронидани машғулиятҳои семинарӣ дар ҳуқуқи ҷиноятӣ ва иҷрои чазои ҷиноятӣ, инчунин дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбии таълимӣ иборат аст.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳо. Эътимоднокии таҳқиқоти диссертатсия тавассути истифодаи усулҳои умумии илмӣ ва махсуси илмӣ, таҳлили қонунгузориҳои ватанӣ ва хориҷӣ, омӯзиши адабиёти умумӣ ва махсус оид ба мавзӯи таҳқиқот ва рисолаҳои як қатор олимон, ки нуктаҳои назари илмӣ муосирро оид ба таъини чазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо: масоили назариявӣ ва амалиявӣ инъикос менамояд, ба даст оварда шудааст.

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Мавзӯ ва мазмуни таҳқиқот ба шиносномаи ихтисоси 12.00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминология; ҳуқуқи иҷрои чазои ҷиноятӣ мувофиқ мебошад.

Саҳми шахсии довталаб ҷиҳати дарёфти дарачаи илмӣ. Саҳми шахсии муаллифи диссертатсия бо сатҳи навгонии илмӣ диссертатсионӣ, нуктаҳои илмӣ, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд, мақолаҳои илмӣ, маърузаҳо дар семинарҳои назариявӣ ва конференсияҳои илмӣ-амалӣ тасдиқ карда мешавад. Ҳамзамон, тарзи навишт, масъалагузорӣ ва услуби диссертатсия саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро нишон медиҳад.

Тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои таҳқиқот. Диссертатсия дар кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ ва муқовимат бо коррупсияи факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон омода гардида, борҳо дар ҷаласаҳои кафедраи номбурда муҳокима шудааст. Нуктаҳои асосии таҳқиқот дар ҳафт мақолаи илмӣ муаллиф (аз он 5-тояш дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон) ба нашр расиданд.

1. Мақолаҳои илмие, ки дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷоп шудаанд:

[1–М]. Аминзода З.Т. Цели наказания // Вестник Педагогического университета. Душанбе. 2015. №1(62-1) С.139-146.

[2–М]. Аминзода З.Т. Общие начала назначения наказания и особенности их применения при осуждении по совокупности преступлений // Вестник ТНУ. Душанбе. 2017. № 32/9. С.231-233.

[3–М]. Аминзода З.Т. Совершенствование правил назначения наказания по совокупности приговоров // Академический правовой журнал. Душанбе. 2018. №4 (28). С.134-139.

[4–М]. Аминзода З.Т. Замкунии намудҳои гуногуни ҷазо ҳангоми таъини ҷазо аз рӯи маҷмуи ҷиноятҳо // Қонунгузорӣ, Душанбе, 2020. №4(40). С.126-129.

[5–М]. Сершуморагии ҷиноятҳо: мафҳум ва шаклҳои он // Маҷаллаи илмӣ «Давлатшиносӣ ва ҳуқуқи инсон» №2 (22) Душанбе.2021.С.170-181.

2. Мақолаҳои илмие, ки дар дигар нашрияҳои илмӣ ҷоп шудаанд:

[6–М]. Аминзода З.Т. Определение неотбытой части наказания назначенного по предыдущему приговору // Актуальные вопросы юриспруденции Душанбе, ДСРТ(РТСУ). 2019.С.8-12.

[7–М]. Аминзода З.Т. Ба назар гирифтани хусусият ва дараҷаи ба ҷамъият хавфнокӣи ҷинояти содиршуда ҳангоми таъини ҷазо // Маҷаллаи илмӣ «Идоракунии давлатӣ». Душанбе. 2020. №4(47). С.207-213.

Ҳамаи мақолаҳои муаллиф оид ба муҳтавои диссертатсия навишта шуда, таҳлили онҳо дар қисми хулосавии диссертатсия сабт гардидаанд.

- Тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои таҳқиқот. Нуқтаҳои алоҳидаи диссертатсия дар шакли маъруза дар конференсияи «Масоили мубрами ҳуқуқшиносӣ: маводҳои VI – уми конференсияи байналмилалӣ илмӣ-назариявӣ» (Душанбе, 26 апрели 2019 с.), VIII-умин конференсияи байналмиллалӣ илмӣ-назариявӣ дар мавзӯи «Низоми миллии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва давлатҳои ИДМ: омӯзиши ҷараён ва омилҳои рушд». Маҷмуи мақолаҳо, Душанбе 30 октябри соли 2020 нашр шудааст.

Ҳамаи мақолаҳои муаллиф оид ба муҳтавои диссертатсия навишта шуда, таҳлили онҳо дар қисми хулосавии диссертатсия сабт гардидаанд.

Қарор карда шуд:

1. Диссертатсияи Аминзода Зокирҷон Тоҳир дар мавзӯи «Таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳукмҳо: масоили

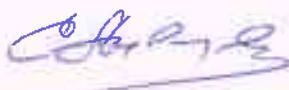
назариявӣ ва амалӣ» таҳқиқоти мантиқан анҷомёфта буда, ягонагии дохилӣ дорад ва аз тарафи муаллиф мустақилона навишта шуда, дорои натиҷаҳо ва нуқтаҳои нави илмӣ барои ҳимоя пешниҳодшаванда мебошад, ки дар он саҳми шахсии муаллифи диссертатсия ба назар мерасад. Рисолаи мазкур ба талаботи манзурнамудаи бандҳои 31, 33-35, 37-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ гардидааст, мутобиқ мебошад.

2. Диссертатсияи Аминзода Зокирҷон Тоҳир дар мавзӯи «Таъини ҷазо барои маҷмуи ҷиноятҳо ва аз рӯи маҷмуи ҳуқуқҳо: масоили назариявӣ ва амалӣ» ба ҳимоя барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси: 12.00.08 – Ҳуқуқи ҷиноятӣ ва криминалогия; ҳуқуқи иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ тавсия карда шавад.

Хулоса дар ҷаласаи кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ ва муқовимат бо коррупсияи факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон қабул карда шуд. Дар ҷаласа иштирок доштанд: 19 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ «тарафдор» - 19 нафар, «зид» - 0 нафар, «бетараф» - 0 нафар, суратмаҷлиси № 1 аз «26»-уми августи соли 2021.

Раиси ҷаласа:

мудири кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ
ва муқовимат бо коррупсияи факултети
ҳуқуқшиносии ДМТ, д.и.х.

Сафарзода А.И.

Котиби ҷаласа:

дотсенти кафедраи ҳуқуқи ҷиноятӣ
ва муқовимат бо коррупсияи факултети
ҳуқуқшиносии ДМТ, н.и.х.

Холиқзода Ш.Л.

**Имзон Сафарзода А.И. ва
Холиқзода Ш.Л.-ро тасдиқ мекунам:**

Сардори РК ва КМ ДМТ
«30» август 2021 с.

Тавқиев Э.Ш.